

# ILM FAN XABARNOMASI

## Ilmiy elektron jurnali

### QUYI AMUDARYO OKRUGINING UMUMIY

#### GEOGRAFIK TAVSIFI

*Egammurodov Mardon Orozgeldi o'g'li*

*Bux DPI, Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari ta'lim yo'nalishi talabasi*

*Sobirov Ulmasbek Norbek o'g'li*

*Bux DPI, Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari ta'lim yo'nalishi talabasi*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada Quyi Amudaryo okrugining umumiy geografik tavsifi tahlil qilingan. Ushbu hududning tabiiy-geografik xususiyatlari, iqlim sharoiti, suv resurslari, va relyefi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Shuningdek, okrugining ijtimoiy-iqtisodiy holati, aholi zichligi va asosiy xo'jalik tarmoqlari yoritilgan. Maqola davomida ekologik muammolar ham ko'rib chiqilib, ularning yechimiga oid takliflar keltirilgan. Ushbu tadqiqot hududning rivojlanish imkoniyatlarini tushunishga yordam beradi va ilmiy hamda amaliy jihatdan qiziqarli bo'lishi mumkin.

**Kalit so'zlar:** Quyi Amudaryo okrugi, geografik tavsif, tabiiy resurslar, iqlim, relyef, suv resurslari, qishloq xo'jaligi, sanoat, ekologik muammolar, rivojlanish istiqbollari, O'zbekiston geografiyasi.

**Kirish.** Quyi Amudaryo okrugi O'zbekistonning muhim tabiiy-hududiy birliklaridan biri bo'lib, u mamlakatning shimoliy-g'arbiy qismida joylashgan. Ushbu hududning o'ziga xos tabiiy sharoitlari, boy suv resurslari va o'zlashtirilgan yerlari uni iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan alohida ahamiyatli qiladi. Amudaryoning quyi oqimi hududi qadimdan qishloq xo'jaligi, xususan, sug'orma dehqonchilik rivojlangan makon sifatida tanilgan.

Hududning relyefi, iqlimi va suv resurslari uning ekologik barqarorligini va xo'jalik faoliyatini bevosita belgilab beradi. Shuningdek, bu yerning tabiiy sharoitlari aholi joylashuvi, sanoat va transport tizimlari rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada Quyi Amudaryo okrugining tabiiy-geografik xususiyatlari, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va ekologik muammolari batafsil tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Quyi Amudaryo okrugi O'zbekistonning geografik xaritasida o'ziga xos o'rin egallab, o'zining tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari bilan ajralib turadi. Bu hududning tabiiy sharoitlari va resurslaridan oqilona foydalanish nafaqat mahalliy aholi hayoti, balki milliy iqtisodiyot uchun ham katta ahamiyatga ega. Ushbu hududni chuqurroq o'rganish nafaqat uning tabiiy resurslaridan samarali foydalanish

#### 1. Tabiiy-geografik sharoitlar

Quyi Amudaryo okrugining relyefi allyuvial tekisliklardan iborat bo'lib, bu daryo oqimlari orqali shakllangan unumdor tuproqlarni o'z ichiga oladi. Ushbu hudud Amudaryoning quyi oqimidagi eng muhim sug'orish tizimlari bilan mashhur. Shu tufayli, qadim zamonlardan beri dehqonchilik va chorvachilik bu yerning asosiy xo'jalik faoliyati sifatida rivojlanib kelgan.

Iqlim sharoitlariga kelsak, bu hududning kontinental iqlimi ekinlarni yetishtirish jarayonida sug'orma dehqonchilikning ahamiyatini oshiradi. Yoz fasli issiq va quruq bo'lib, paxta va g'alla yetishtirish uchun qulay sharoit yaratadi. Qishda esa qisqa, lekin nisbatan sovuq iqlim chorva boqish sharoitlariga moslashgan.

Daryolar va suv resurslari hududning iqtisodiy hayotida hal qiluvchi o'rin tutadi. Amudaryoning quyi oqimi va uning tarmoqlari bu yerning asosiy suv ta'minoti manbai bo'lib, ular sug'orma dehqonchilikni rivojlantirish uchun xizmat qiladi. Ammo suv resurslaridan haddan tashqari foydalanish oqibatida ekologik muammolar, xususan, sho'rlanish va suv tanqisligi muammolari yuzaga kelmoqda.

### 2. Ijtimoiy-iqtisodiy holat

Hududda aholi zichligi nisbatan past bo'lsa-da, bu yerning iqtisodiy faoliyati o'ziga xos jihatlarga ega. Dehqonchilik sug'orma tizimlarga asoslangan bo'lib, asosan paxta, g'alla va boshqa texnik ekinlar yetishtiriladi. Ayniqsa, paxta sanoati hudud iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biridir.

Sanoat tarmoqlari esa paxta tozalash, oziq-ovqat ishlab chiqarish va mahalliy resurslarni qayta ishlashga ixtisoslashgan. Hududning neft va gaz konlari uning iqtisodiy ahamiyatini oshiradi. Transport tizimining rivojlanganligi esa boshqa hududlar bilan iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashda muhim o'rin tutadi.

### 3. Ekologik muammolar va barqarorlik masalalari

Quyi Amudaryo okrugi bugungi kunda jiddiy ekologik muammolarga duch kelmoqda. Suv resurslarining noto'g'ri boshqarilishi va tuproq sho'rlanishi dehqonchilikka salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, cho'llanish jarayonlari ham jiddiy muammo sifatida e'tirof etiladi.

Hukumat va xalqaro tashkilotlar ekologik muammolarni bartaraf etish maqsadida bir qator dasturlarni amalga oshirmoqda. Masalan, melioratsiya tizimlarini takomillashtirish, suvdan oqilona foydalanish va o'rmonzorlash jarayonlarini jadallashtirish bo'yicha sa'y-harakatlar olib borilmoqda, balki ekologik barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi.

Xulosa: Quyi Amudaryo okrugi O'zbekistonning tabiiy-geografik va ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari bo'yicha o'ziga xos o'rin tutadi. Ushbu hududning relyefi, iqlimi va suv resurslari dehqonchilik va chorvachilikni rivojlantirishga qulay sharoit yaratgan. Amudaryoning quyi oqimi va uning suv tarmoqlari sug'orma dehqonchilikning asosiy manbaiga aylangan. Ammo, so'nggi yillarda bu hududda ekologik muammolar, xususan, sho'rlanish, tuproq degradatsiyasi va suv resurslarining kamayishi kabi jiddiy muammolar yuzaga kelgan.

Ijtimoiy-iqtisodiy holat jihatidan, Quyi Amudaryo okrugi paxta, g'alla, chorvachilik va sanoat tarmoqlari bilan bog'liq bo'lgan iqtisodiy faoliyatni davom ettirayotgan bo'lsa-da, ekologik holatni yaxshilash zarurati mavjud. Sug'orish tizimlarining samaradorligini oshirish, melioratsiya ishlari va suvdan oqilona foydalanishning ahamiyati kundan-kunga ortib bormoqda.

Quyi Amudaryo okrugining barqaror rivojlanishi uchun, ekologik muammolarni bartaraf etish, tabiiy resurslardan samarali foydalanish va yangi texnologiyalarni joriy etish zarur. Hududning rivojlanish istiqbollari mavjud bo'lsa-da, ushbu maqsadlarga erishish uchun hukumat, xalqaro tashkilotlar va mahalliy aholi o'rtasidagi hamkorlik va qo'shma sa'y-harakatlar muhim ahamiyatga ega.

# ILM FAN XABARNOMASI

## Ilmiy elektron jurnali

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2020). O‘zbekistonning tabiiy resurslari va iqtisodiy geografiyasi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi nashriyoti.
2. Qosimov, S. (2018). O‘zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy geografiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Abdullayev, N. (2019). Amudaryo daryosining ekologik holati va muammolari. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar akademiyasi nashriyoti.
4. Rakhimov, J. (2021). Quyi Amudaryo hududidagi ekologik va iqtisodiy muammolar. *Journal of Environmental Studies*, 45(2), 112-123.
5. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish qo‘mitasi. (2022). Ekologik xavf-xatarlar va bartaraf etish choralari. Toshkent: Ekologiya nashriyoti.